

Úvod ke grafickým partiturám

Sound studies

Petr Vrba

Školitel: doc. Mgr. Jozef Cseres, PhD.

Úvod ke grafickým partiturám

- definice
- kontext
- historický vývoj - autoři
- typologie
- současnost
- seznam doporučené literatury

Definice

Grafická partitura - definice

„Grafické partitury jsou partitury, které se zřikají tradičních hudebních symbolů ve prospěch nových grafických prvků za účelem stimulovat provedení s otevřeným koncem a improvizací. Důsledkem grafických partitur je radikální neurčitost, při které se dotýkáme samotných hranic tradiční partitury. Za nimi kompozice ustupuje volné improvizaci. Tyto partitury též zaměřují pozornost na synestetický aspekt hudební notace, který vyžaduje, aby hudebníci tlumočili vizuální symboly jako zvuky. V tomto smyslu představují výrazný aspekt současného umění: přechod k multimediální estetické praxi.“

„Do této oblasti můžeme zařadit v podstatě jakékoliv vizuální dílo, které je určeno nebo použito jako základ pro vznik díla hudebního nebo které je grafickým záznamem nějakého hudebního díla.“

Grafická partitura - definice

“Grafickou notaci lze těžko konkrétně charakterizovat, neboť notační systém je omezen pouze představivostí a schopnostmi skladatele. Ačkoli někteří skladatelé, jako John Cage formulují grafické notační systémy, které sjednocují přístup konkrétních skladeb nebo několika skladeb, neexistuje univerzální konsenzus o parametrech grafického zápisu a jeho použití.”

„Za grafickou partituru můžeme považovat takové dílo, které se nezříká hudební realizace, ať již pomocí interpretů, nebo v mysli posluchačů, a ke svému grafickému vyjádření využívá takových prvků či systému, které nepotlačují svoji vizuální estetickou hodnotu využíváním konvencionalizovaných notových znaků na úkor budoucí možné interpretace.”

Kontext

Kontext (zajímavé / důležité momenty) I.

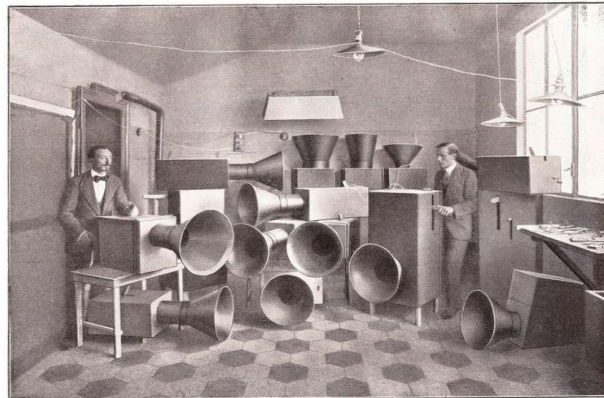
1877 Thomas Alva Edison (1847-1931) sestavil *fonograf* – přístroj na mechanický zápis a přehrávání zvukové stopy na otáčející se váleček

1891 Na Jubilejní výstavě v Praze byl představen *fonograf*. Již předtím Jan Tomáš zaznamenával na válečky hlasy herců ve svém fotoateliéru na Václavském nám.

1898 Vynálezce Valdemar Poulsen (1869-1942) sestrojil zařízení pro záznam zvuku využívající elektromagnetický princip. Zdokonalený přístroj *telegraphone*, zaznamenávající zvuk na ocelový drát jako předchůdce magnetofonů, předvedl v roce 1900 na výstavě v Paříži.

1907 Ferruccio Busoni (1866-1924) publikoval knihu *Entwurf einer neuen Ästhetik der Tonkunst* (Náčrt nové hudební estetiky), v níž předpovídá, že evropská hudba se odpoutá od dobových konvencí a bude využívat jemnější dělení oktávy než dvanáct tónů.

1913 Luigi Russolo – manifest *Umění hluku* + soubor hlukových nástrojů (*Intonarumori*)

LUIGI RUSSOLO

Nel Laboratorio degli Intonarumori a Milano.

UGO PIATTI

Kontext (zajímavé / důležité momenty) II.

1916 Marcel Duchamp a Walter Arensberg zvukový objekt-readymade [À bruit secret \(Se skrytým zvukem\)](#). Hugo Ball *Manifest Dada*.

1920 Lev Sergejevič Těremen v Rusku první elektronický hudební nástroj [těremin](#).

1921 F. T. Marinetti v Praze ukázal jak znějí *Intonarumori*.

1925 Skladatel Alois Hába (1893-1973) na pražské konzervatoři zakládá oddělení mikrotonální hudby, kde se studenti zabývají čtvrttónovými, třetinotónovými, pětintónovými, šestintónovými či dvanáctintónovými

1926 Sochař, malíř a architekt, průkopník v oblasti multimediálního kinetického umění Zdeněk Pešánek (1896-1965) dokončuje konstrukci barevného klavíru – [spektrofonu](#).

1935 V Berlíně firma AEG představila záznamový přístroj [Magnetophon K1](#)

Kontext (zajímavé / důležité momenty) III.

1935 Percy Grainger uvedl kompozici *Free Music No. 1* pro smyčcové kvarteto, v níž rytmus i melodie opustily jakýkoli pevný rastr. (Později [FreeMusicMachine](#))

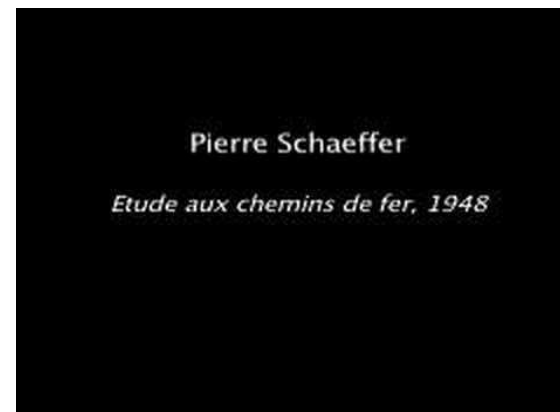
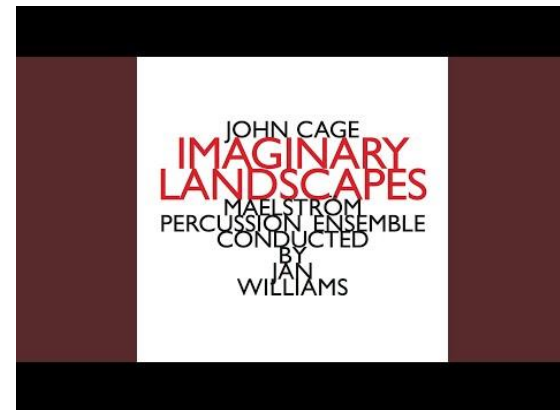
1939 John Cage (1912-1992) v Seattlu napsal v rozhlasovém studiu první skladbu ze série *Imaginary Landscape č. 1* pro gramofon, preparované piano a čínský cymbál.

1948 Z nahrávek parních lokomotiv, zaznamenaných na magnetofonový pásek, komponuje Pierre Schaffer skladbu *Etude aux Chemins de Fer* a zakládá nový žánr *musique concrète*.

1949 Pierre Schaffer se seznamuje s Pierrem Henrym a v roce 1951 zakládá při Francouzském rozhlasovém institutu studio *Groupe de Recherche de Musique concrète* (GRMC / GRM)

1951 John Cage v New Yorku uvedl kompozici pro 24 hráčů a 12 radiopřijímačů *Imaginary Landscape No. 4 (March No. 2)*.

1951 Vznik [experimentálního Studia pro elektronickou hudbu WDR](#) v Kolíně nad Rýnem.

Kontext (zajímavé / důležité momenty) IV.

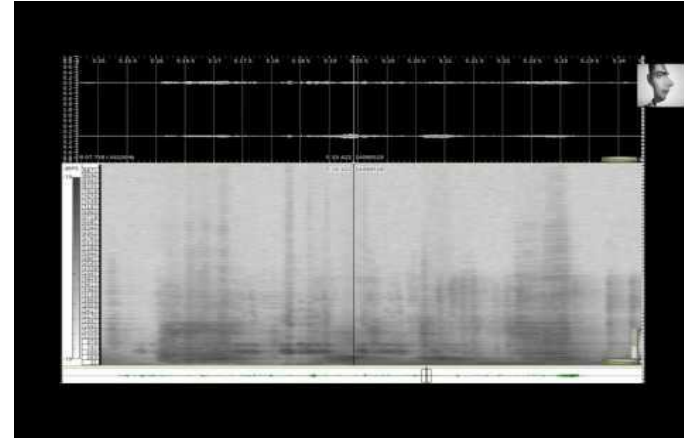
1952 David Tudor hraje ve Woodstocku ikonickou skladbu Johna Cage 4'33" a integruje zvuky prostředí do hudby.

1957 Založení PRES – Experimentálního studia Polského rozhlasu ve Varšavě (Józef Patkowski).

1958 EXPO v Bruselu – [pavilon Phillips \(Le Corbusier, Iannis Xenakis\)](#), [skladba Poème électronique Edgara Varése](#), synchronizovaná s obrazovou projekcí a prostorově reprodukována pomocí několika stovek reproduktorů.

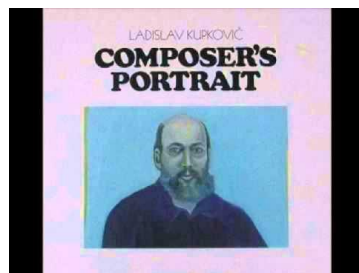
1959 V Londýně dokončila Daphne Oram konstrukci přístroje [Oramics Machine](#), převádějící znaky namalované na filmovém pásu do výšky tónů, vibrata, hlasitosti a barvy výsledné elektronické kompozice.

1963 [Olga Karlíková](#) (1923-2004) po procházce v okolí Pražského hradu kreslí první grafické záznamy ptačích hlasů a letů, později vizualizuje zpěv a pohyby dalších zvířat.

Kontext (zajímavé / důležité momenty) V.

1963 Ladislav Kupkovič (1936-2016) podle obrazu Mikuláše Medka vytvořil jednu z prvních českých grafických partitur - *Maso kříže*.

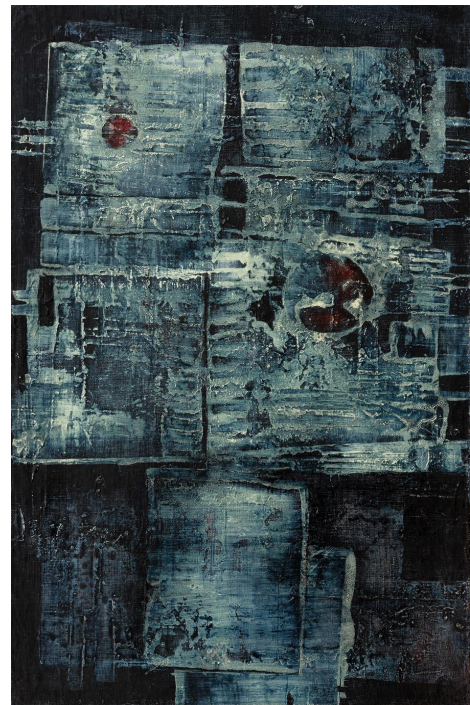
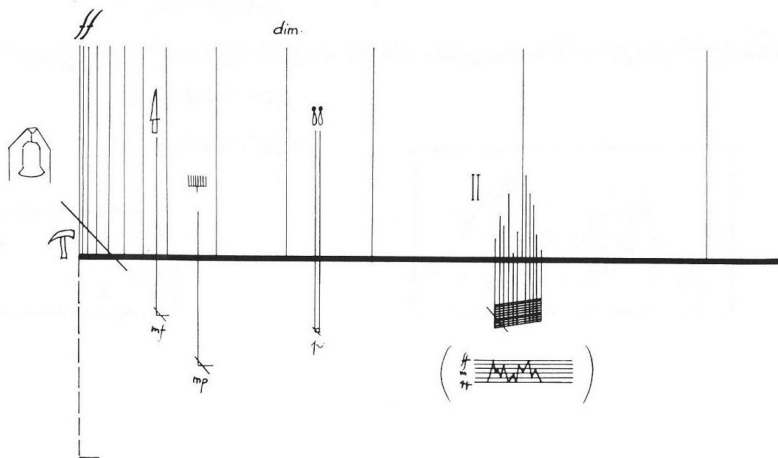

1964 Milan Grygar zaznamenává akustickou složku kreslení, začíná nahrávat zvuky na magnetofonový pásek a stříhat je.

1964 V Plzni založeno experimentální zvukové Studio Československého rozhlasu zaměřené na elektroakustickou hudbu.

1969 Jiří Valoch v Domě umění města Brna připravil výstavu experimentálních hudebních a výtvarných notací (76 autorů, z toho 59 zahraničních a 17 československých).

1969 John Cage & Alison Knowles: *Notations* (269 skladatelů)

Historický vývoj - autoři

Historický vývoj - autoři I.

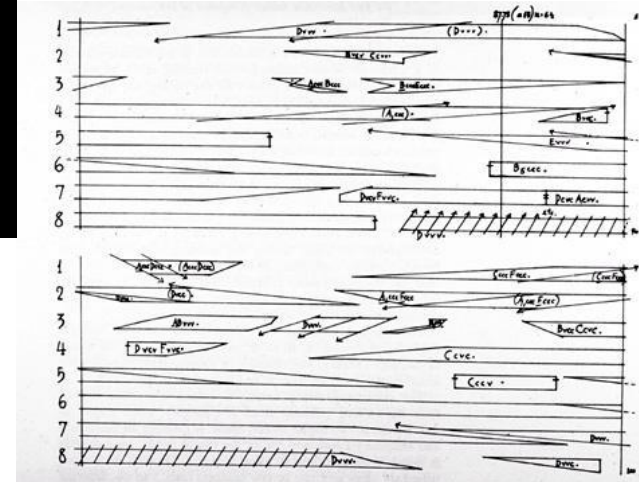
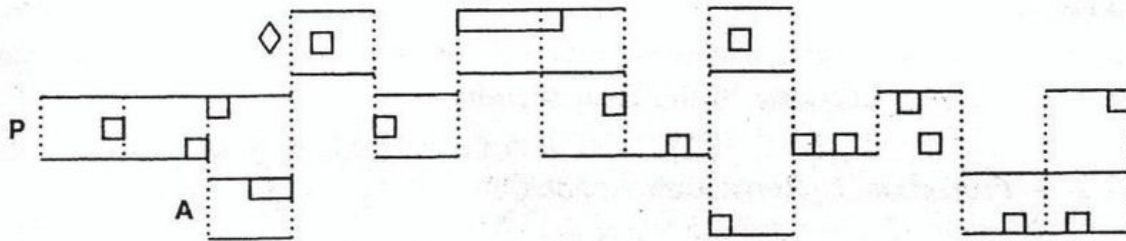
John Cage, Iannis Xenakis, Karlheinz Stockhausen, Earl Brown, Roman Haubenstock-Ramati, Mauricio Kagel, György Ligeti, Krzysztof Penderecki, Morton Feldman, Christian Wolff, Anthony Braxton...

Morton Feldman: *Projection 1* (1950)

John Cage: *Williams Mix* (1951-53)

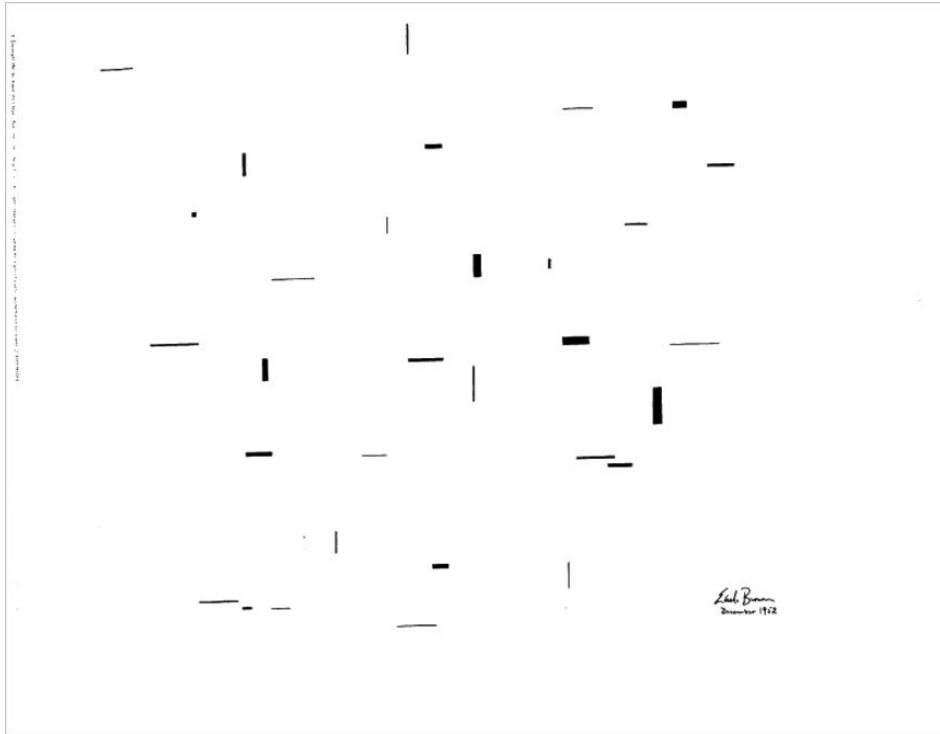

Projection 1

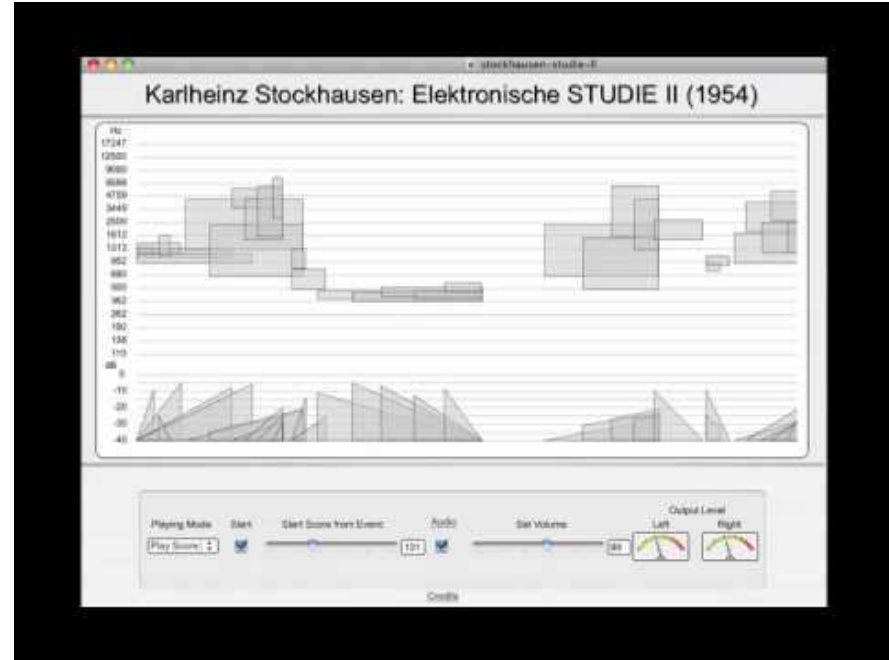

Historický vývoj - autoři II.

Earl Brown: *December 1952*

Karlheinz Stockhausen: *Studie II.* (1954)

Historický vývoj - autoři IV.

Sylvano Busotti (1931-2021)

rara: romamor (dessin d'analyse)

idem

ROMAMO (esp. sub)

BARA

NO

MOR (P)

ROZMA

rara

MS 5270

Graphic notation. Sylvano Busotti: Rara: romamor (dessin d'analyse), from the Rara requiem. Italy, 1969

mp

p

f

ffp

pppp

il mare e che lunghi fiumi caldi raccoglie

Historický vývoj - autoři V.

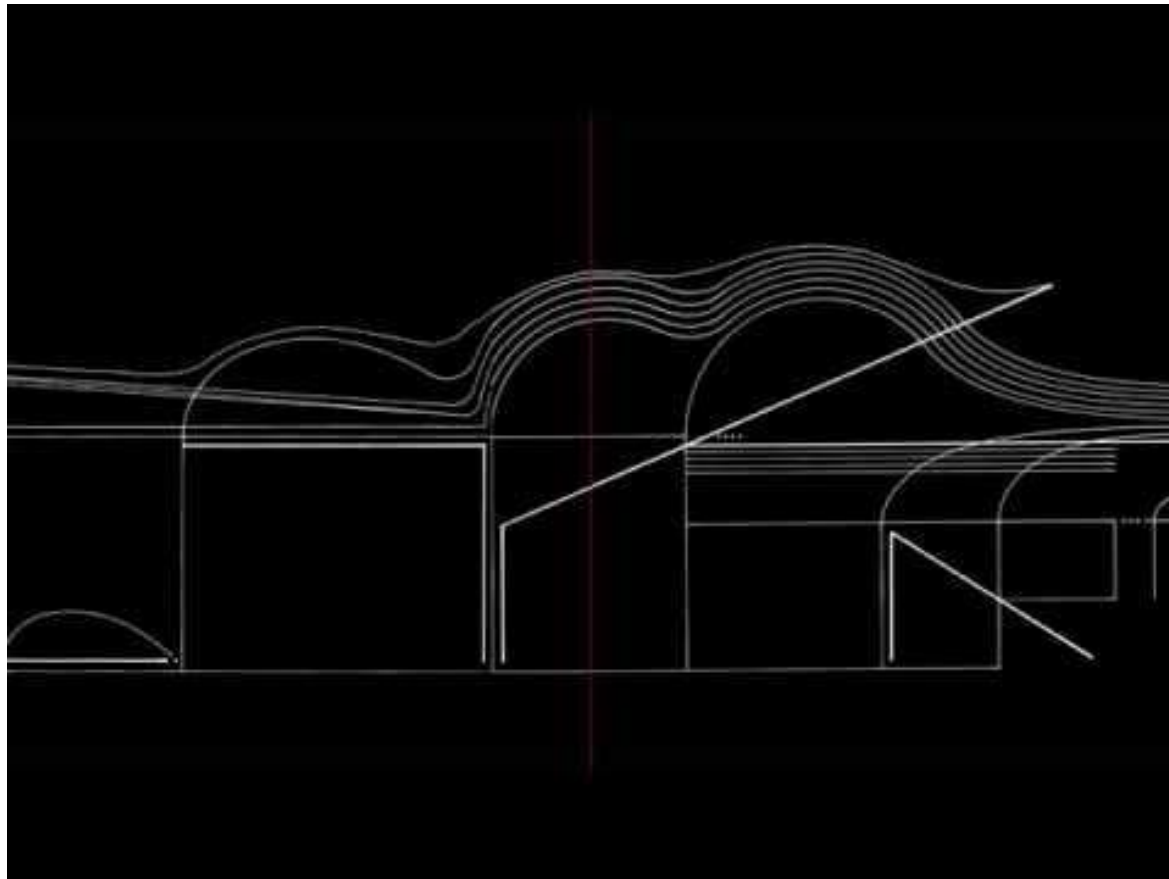
Cornelius Cardew (1936-1981)

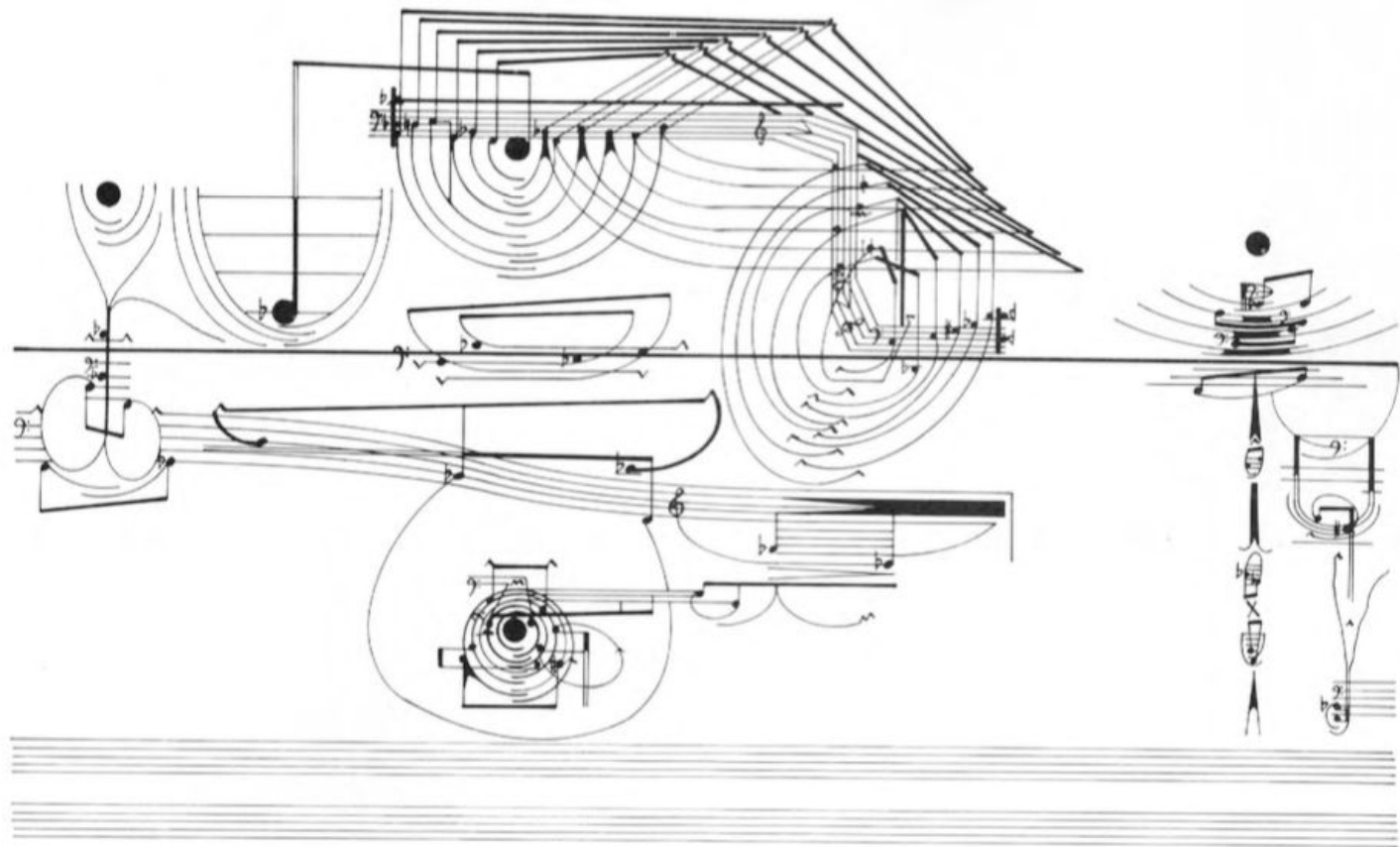
Treatise (1963-1967)

193

instrukce

[zdroje](#)

Historický vývoj - autoři VII. Milan Adamčiak

Milan Adamčiak (1946-2017) byl slovenský skladatel, violoncellista a muzikolog; autor akustických objektů, instalací a nekonvenčních hudebních nástrojů; performer, vizuální umělec, experimentální básník a mystifikátor.

[Cluster Ensemble](#)

[JAMA festival](#)

Historický vývoj - autoři VIII.

Miroslav Ponc (1902-1976)

Dalibor Chatrný (1925-2012)

Rudolf Komorous (1931)

Jan Steklík (1938-2017)

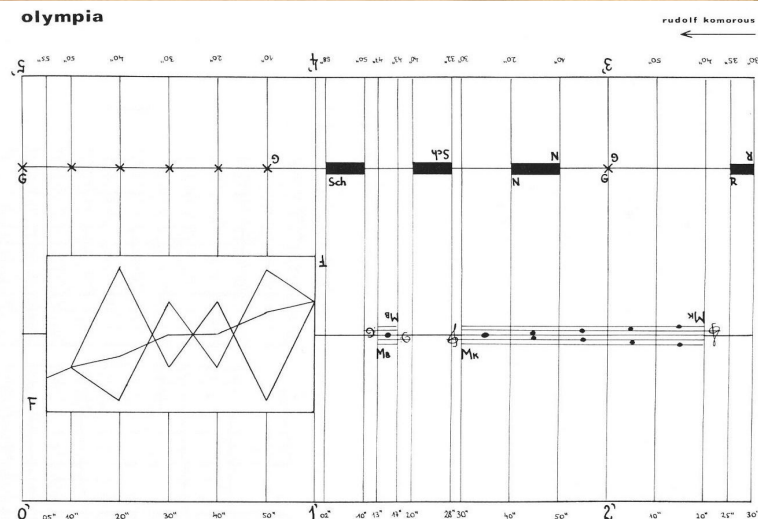
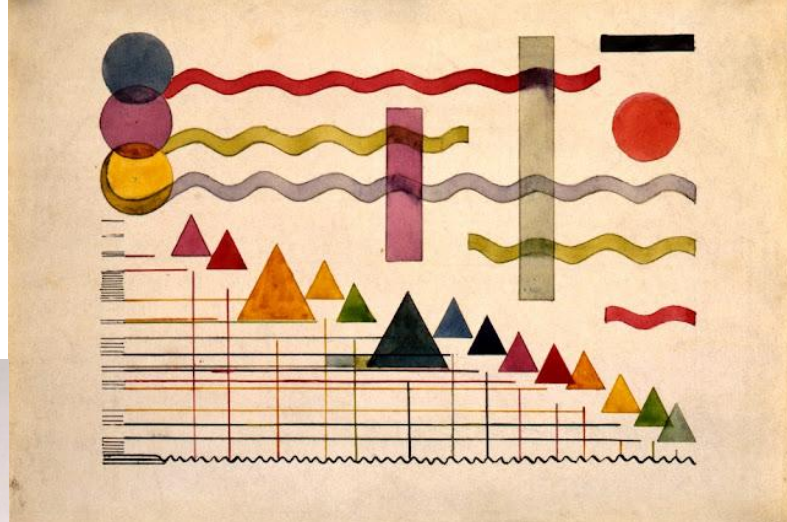
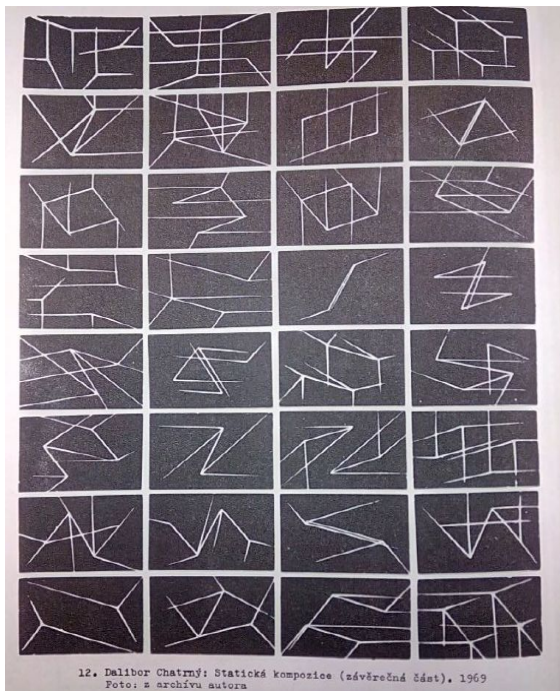
Milan Knížák (1940)

Pavel Rudolf (1943)

Jan Zuziak (1946-2021)

Peter Graham (1952)

Marian Palla (1953)

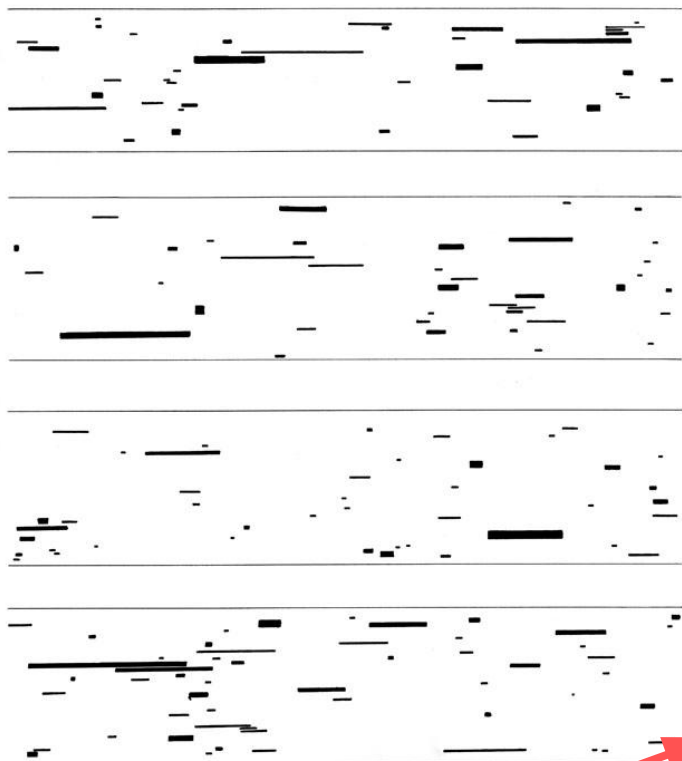

Typologie

4 SYSTEMS

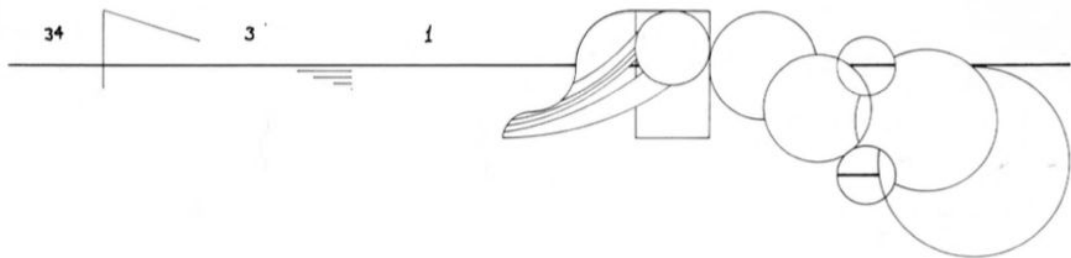
for David Tudor on a birthday
Jan. 20, 1954

Luc Besson

May be played in any sequence, either side up, at any tempo. The continuous lines from far left to far right define the outer limits of the keyboard. Thickness may indicate dynamics or clusters.

Jan. 22, 1954
M.M. And.

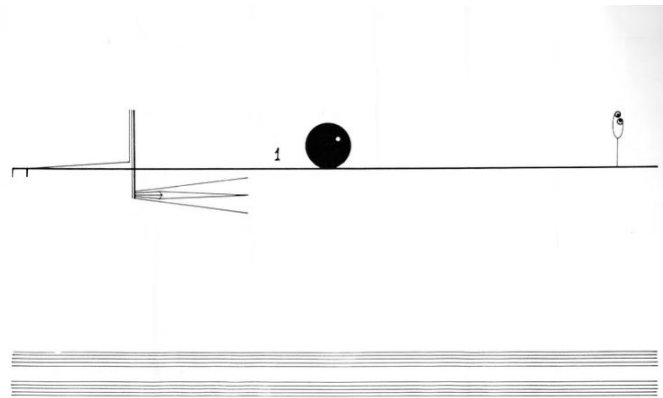

Exclusive rights and sole selling agents for Great Britain and Commonwealth (except Canada), and Europe: Hinrichsen Edition, Ltd., London.

© 1967: GALLERY UPSTAIRS PRESS, BUFFALO, N.Y., U.S.A.

1

May be played in any sequence, either side up, at any tempo. The continuous lines from far left to far right define the outer limits of the keyboard. Thickness may indicate dynamics or clusters.

Typologie

- Grafika (ne)postrádá hudební znaky
- Osy (výška, délka) jsou/nejsou naznačené
- Slovní informace (instrumentace / pokyny / vysvětlení) - ano /ne
- Počet stran
- Dle samotných autorů (malíři vs skladatelé) / interpretů (klasika vs improvizace)
- Kresba (grafika) vs systém znaků (notový záznam)
- Vztah k nejnovějším technologiím ???

autor – grafická partitura – interpret – analýza / interpretační proces – divák / posluchač

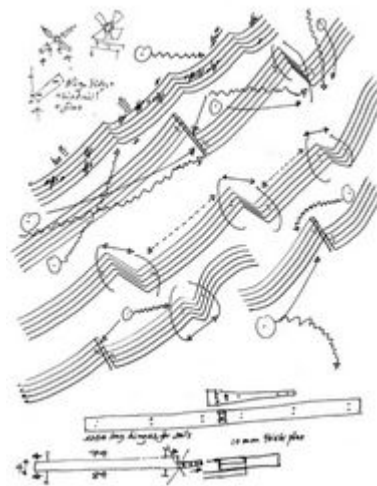
Současnost

Současnost I.

Smallest Functional Unit

Lance Olsen Austin

...

Současnost II.

Pražský improvizační orchestr (*2012)

- Milan Grygar, Milan Adamčík,
Gino Robair, Cornelius Cardew,
Burkhard Stangl, Anthony Braxton
aj.

LyrArkestra+ (*2022)

- CZ-SK
- Elektronika + video

Seznam základní literatury

Seznam základní literatury

AUSTIN, Larry; KAHN, Douglas (eds.). *Source: music of the avant-garde, 1966–1973*. Berkeley: University of California Press, 2011.

BEINS, Burkhard; KESTEN, Christian; NAUCK, Gisela; NEUMANN, Andrea (eds.). *echtzeitmusik berlin: selbstbestimmung einer szene / self-defining a scene*. Hofheim: Wolke Verlag, 2011.

BETANCOURT, Michael. *The History of Motion Graphics – From Avant-Garde to Industry in the United States*. Rockville: Wildside Press, 2013.

CAGE, John. *Notations*, New York: Something Else Press, 1969.

CAGE, John. *Silence*, Praha: Tranzit, 2010.

COX, Christoph; WARNER, Daniel (eds.). *Audiokultúra, Texty o modernej hudbe*. Bratislava: Hudobné centrum, 2013.

CSERES, Jozef; MURÍN, Michal. *Od analógového k digitálnému... Nové pohľady na nové umenia v audiovizualnom veku*. Banská Bystrica, 2010.

DANIELS, Dieter; NAUMANN, Sarah (eds.). *See this Sound – Audiovisuology Compendium*. Cologne: Walther Koenig, 2009.

DIMPKER, Christian. *Extended Notation – The depiction of the unconventional*. Curych, 2013.

ECO, Umberto. *Meze interpretace*. Praha: Karolinum, 2004.

ECO, Umberto (ed.). *Interpretácia a nadinterpretácia*. Bratislava: Archa, 1995.

GREGOROVÁ STACH, Lucia; MURIN, Michal (eds.). *Adamčiak: Concept & Music*. Bratislava: Slovenská národná galéria, 2017.

HERMANN, Thomas; HUNT, Andy; NEUHOFF, John G. (eds.). *The Sonification Handbook*. Berlin: Logos Verlag, 2011.

HLAVÁČOVÁ, Jitka; VOJTĚCHOVSKÝ Miloš (eds.). *Zvuky, kódy, obrazy / Sounds, Codes, Images*. Praha: ArtMap, 2020.

KARKOSCHKA, Erhard. *Notation in New Music; A Critical Guide to Interpretation and Realisation*. Tonbridge: Universal Edition, 1972.

KOFROŇ, Petr; SMOLKA, Martin. *Grafické partitury a koncepty*. Olomouc: Votobia, 1996.

MURÍN, Michal: *Avalanches 1990–95*, Bratislava, 1995.

PANTŮČEK, Viktor: *Vznik a vývoj grafických partitur na území bývalého Československa*. (bakalářská diplomová práce) Brno, 2001.

SAUER, Theresa. *Notations 21*. New York: Mark Batty Publisher, 2009.

VALOCH, Jiří. *Partitury, grafická hudba, fónická poezie, akce, parafráze, interpretace*. Praha: Jazzová sekce, 1980.

VICKERY, Lindsay. *The Evolution of Notational Innovations from Mobile Score to Screen Score*. In *Organized Sound* 17(2). Cambridge MA: University Press, 2012.

Děkuji za pozornost
